

Tíz évvel ezelőtt, amikor a hatvanéves Szilágyi Miklóst köszöntöttem a tiszteletére kiadott *Merítés* című kötetben, a címben még nem jeleztem az életkorát, viszont közel negyven esztendő munkásságát érintettem vázlatosan. Nem volt könnyű feladat, mivel az ünnepeelt publikációs listája már akkor is meghaladta az 500 tételt, s szólnom kellett az életpálya számos állomásáról is, a debreceni Alma Materől elindulva, Szolnok, Gyula, Cegléd, Szekszárd változatos múzeumi munkahelyeit érintve, egészen a budapesti Néprajzi Múzeumban és az MTA Néprajzi Kutatóintézetében szorgos munkával eltöltött évekig. Ezúttal egyszerűbb a dolgom, legalábbis látszólag, mert Szilágyi Miklós az elmúlt évtizedben egyszer sem változtatott munkahelyet, s változatlanul az MTA Néprajzi Kutatóintézetének tudományos tanácsadója, meg az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének egyetemi docense, az „Európai etnológia” elnevezésű PhD-program törzstag oktatója, diákok kedvelt témavezetője. Mégis, ha Szilágyi Miklósnak az utóbbi tíz esztendőben felhalmozott publikációs teljesítményéhez közelíték, rá kell jönnöm, hogy korántsem egyszerű a feladat. Elegendő a címléírások listájára tekintenem, hogy lássam: az eddigi életmű teljes listája ma már meghaladja a 700 címet, az utóbbi tízéves növekmény pedig eléri a 200 tételt. Igaz, hogy ebben a számban benne vannak a recenziók, elő- és utószók, a híradások, köszöntések, nekrológok és a rövid adatközlések is. Mondhatnánk, hogy a publikációs teljesítmény igazi értékét a vastkos, az új felismeréseket közvetítő tanulmányok, a jelentős és terjedelmes könyvrészletek, fejezetek és nem utolsósorban a könyvek adják meg. Nos, Szilágyi Miklósnak az utóbbi tíz évben megjelent fajsúlyos munkái között bőséggel található a tudományt előrevivő könyvek és új felismeréseket, új forrásadatokat tartalmazó tanulmányok. 1999 óta nyolc könyve jelent meg, s csupán a *Magyar Néprajz* VIII. és II. kötetében legalább ugyanennyi könyvfejezete. Sok tudóstársunk akad, s nemcsak a néprajz mezején, aki egész életében sem tud annyi eredményt felmutatni, mint amennyit a hatvanas éveit taposó Szilágyi Miklós tett le az asztalunkra.

Újabb könyveinek témája részint korábbi kutatási törekvéseit, részint újabb egyetemi feladatait és a kiadás lehetőségeit tükrözi. Harmadrészt említhető a Kisújszálláshoz kötődő és ott még az 1980-as évek végén folytatott magnetofonos interjúkra alapozó néprajzi gyűjtőmunkából kikerekedett három kötet. A halászat, vadászat, gyűjtögető és zsákmányoló gazdálkodás vonalába tartozik a *Halászó parasztok – halászati vállalkozók. Történeti források és elemzések* címet viselő könyv (Documentatio Ethnographica 17. Budapest, 2002.), a *Bátai halászat* címen kiadott miniatűr monográfia (Báta, 2007.) és legutóbb *A népies halászat, vadászat és a gyűjtögetés lexikona* (Debrecen, 2008.) című kötet, s a szerző megannyi más publikációja. Egyetemi kurzusaiból nőtt ki két tankönyv, oktatási segédkönyv jellegű munkája: *Néprajzi forráskritika*. (Néprajz egyetemi hallgatónak, 24. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2001.), illetve *Bevezetés a néprajzi muzeológiába*. (Néprajz egyetemi hallgatónak, 30. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2003.) Mindkét egyetemi jegyzet, tankönyv jó szolgálatot tett már eddig is a graduális képzésben, s a bolognai folyamat által átrendeződő BA- és MA-képzés sem tudja nélkülözni még egy jó darabig egyiket sem a hazai felsőfokú oktatásban.

Kisújszállás egyike a Szilágyi Miklós által nagyon ismert és sokat kutatott hazai településeknek. A „helyi társadalmak” címet viselő blokknak egyik tanulmányát is Kisújszállás társadalmáról írta a *Magyar Néprajz* VIII. *Társadalom* című kötetébe (Budapest, 2000. 913–920.), s még számos tanulmányt, adatközlő cikket szentelt ennek a városnak az utóbbi tíz évben. Végül ezekből az írásokból született a „Kunsági Téka” sorozatban megjelent tartalmas kötet: a *Néprajzi tanulmányok Kisújszállásról* (Szolnok, 2008.). A cikkek forrásanyaga igen sokrétű, a helyi sajtótól és néprajzi interjúktól a presbiteri- és tanácsjegyzőkönyveken át sokféle archivális és nyomtatásban megjelent dokumentációt ölel fel. Forrását tekintve jóval egyöntetűbb az a két másik kötet, amely döntő mértékben a szó szerinti jegyzet és közreadott paraszti vallomásokra, emlékezésekre épül. A *Személyes paraszti tudás érvényesége. Kisújszállás társadalma és gazdálkodása egy száz évet élt parasztagazda emlékezetében* címen megjelent kötet (Budapest, 2006.) döntően Szabó Lukács szóbeli közléseinek rendszerezett, s a gyűjtő által kiegészített, értelmezett gyűjteménye. Nem „Parasztrégény” és nem „Fedics Mihály meséi”, hanem egy Szilágyi Miklós által teremtett műforma, melyben az adatközlő személye messze kiemelkedik Kisújszállás paraszti társadalmából.

Végül, de nem utolsósorban, meg kell emlékezni a legutóbb megjelent „kisúji” kötetéről is. A *Sors és tapasztalat. Kisújszállási vallomások a paraszti életforma végső szakaszáról* (Életmód és Tradíció, 10. Budapest, 2008.) szintén néprajzi interjúkból szerkesztett kötet. A gyűjtő és sajtó alá szerkesztő Szilágyi Miklós a könyv bevezetőjében figyelmezteti olvasóit: „az ilyen néprajzi adat/forrás-közlő „műformához” a magyar etnográfiaiban alig vannak, inkább a szépirodalomban (elsősorban Csalog Zsolt életművében) lelhetők fel figyelembe vehető – és eligazító párhuzamként az olvasó figyelmébe ajánlható – előképek.”

A maga nemében úttörő az a két kötet is, ami az MTA Társadalomkutató Központja és az MTA Néprajzi Kutatóintézete közös kiadásában a „Rendszerváltás Magyarországon” elnevezésű NKFP kutatási program keretében készült és jelent meg. Mindkettő egy-egy tudományos konferencia előadásait öleli fel, és azt példázza, milyen eredményekre vezet a néprajzi „jelenkutatás”, ha a mai agrárgazdasági kisüzemek, az utóparaszti életforma dokumentálását, elemzését választja tárgyául. (*Utak és útvesszők a kisüzemi agrárgazdaságban, 1990–1999*. Budapest, 2002.; *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. Budapest, 2005.)

Szilágyi Miklós azon tudományos kutatók – mondhatnám valódi tudósok – közé tartozik, akik jól tudnak élni az akadémiai kutatóhelyek munkarendje által nyújtott kedvezményekkel és kutatási szabadsággal. Másként fogalmazva azt is mondhatnánk, hogy az akadémiai intézeteket olyan tudósok számára találták ki, mint Ő, olyanok számára, akik a teljes „kötetlen munkaidőt”, sőt sokszor a pihenő időt is szenvedélyesen a munkának, aktuális kutatásaiknak szentelik.

Másik szenvedélye a tanítás, az egyetemi oktatás. Marót Károly írta Bátkyra emlékezve, hogy „tanító lélek” volt. Ez a jellemzés pontosan ráillik Szilágyi Miklósrá is. Tegyük hozzá, hogy Bátky – bár kapott egyetemi felkérést – nem vállalt professzorságot, nem hagyta el múzeumi őrhelyét. Szilágyi Miklós – szakunk szerencséjére – már bő húsz esztendeje vesz részt az ELTE néprajzi oktatásában, s mind a graduális-, mind a PhD-képzésben számos tanítványt nevelt. Szívesen vesz részt a tudományos minősítés áldozatos munkálataiban, vállal opponensi és bíráló bizottsági feladatot az egyetemi doktorok minősítő eljárásában, s olykor az MTA Doktora cím odaítélésének folyamatában is. Szakunk utánpótlása érdekében is kívánom, hogy ez még sokáig így maradjon.

Rólunk sokan tudják, hogy egyetemi éveink elejétől fogva ismerjük, támogatjuk egymást. Ezért talán megbocsátható egy rövid személyes megnyilatkozás. Megragadom ezt az alkalmat arra, hogy hálámat fejezzem ki baráti gesztusaiért, s köszönettel emlékezzem meg hűségese helytállásáról, arról, hogy nehéz helyzetekben is mindig biztos lehettem a támogatásában. Mellettem állt az MTA Néprajzi Kutatóintézetében, a Magyar Néprajz és más egyéb vállalkozásaink megvalósításában, s az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének, Európai etnológia PhD-programjának oktatási feladataiban.

Azt kívánom, hogy tudósi, oktatói, pályatársi habitusának példáját sokan kövessék, s kutató-oktató szakmai közösségeink a munkájukban továbbra is igényeljék Szilágyi Miklós alkotó részvételét, megnyugtató jelenlétét. Neki pedig azt ajánlom, hogy „csak annyit dolgozzon, amennyit jólesik”, s váltsa valóra még mindig bőséges szerzői, kutatói álmait. Ehhez kívánok neki – szakunk nevében is – jó egészséget, elegendő időt és alkotó nyugalmat.

Paládi-Kovács Attila